

CADERNO PARA O ALUMNADO

UNIDADE DIDÁCTICA
SECCIÓN 1

INTRODUCCIÓN

CADERNO PARA O ALUMNADO

Introdución

De que trata esta unidade didáctica?

As persoas vivimos en sociedade: utilizamos o transporte público, facemos deporte no pavillón municipal, acudimos ao centro de saúde etc. En definitiva, estamos en contacto con outros e necesitamos dos demais no noso quefacer diario.

O interese particular ou privado de cada un de nós non ten porque ser igual que o interese público ou colectivo, que é aquel que lle afecta á sociedade (por exemplo, que as praias estean limpas e coidadas para que todos gocemos delas).

- A sociedade civil é a formada por toda a cidadanía, sexa cal sexa o lugar onde viva.
- Ocuparémonos de como debe actuar a **SOCIEDADE CIVIL** (cada un de nós) en relación co **INTERESE PÚBLICO** (o de todos).
- Os nosos **ALICERCES** serán:

A ÉTICA

A INTEGRIDADE

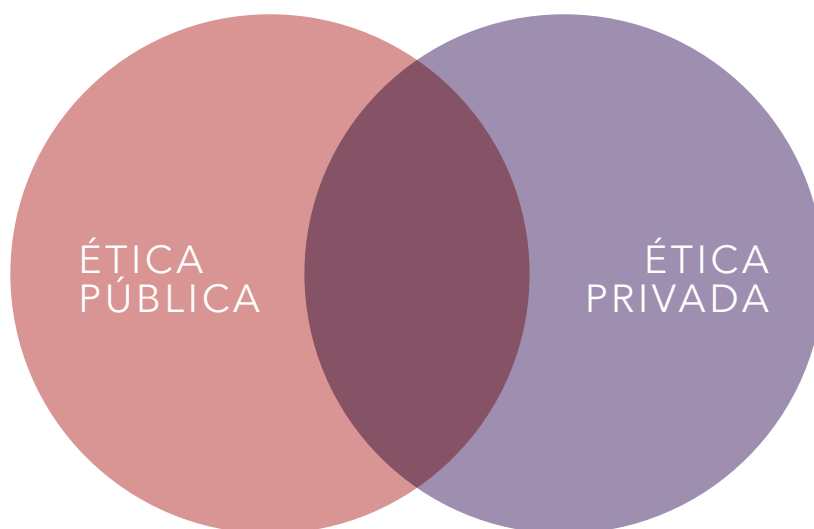

A TRANSPARENCIA

A ÉTICA

É o conxunto de normas morais que rexen a conduta da persoa en calquera ámbito da vida. Hai unha ética pública ou institucional, que fai referencia ás institucións e aos poderes públicos; e unha ética privada, relativa ao ámbito privado.

Ética pública e ética privada interconexiónanse nas relacións que se establecen entre a cidadanía e as institucións públicas.

Así, cando nos relacionamos coas institucións públicas, os cidadáns e as cidadás sometémonos a unhas normas xurídicas; pero tamén existen unhas normas morais que actúan de “barreira” fronte a posibles abusos.

Para saber máis

Artigo: Segura, feliz e libre: É Finlandia o mellor país do mundo para vivir?

https://www.eldiario.es/theguardian/Segura-feliz-libre-Finlandia-respuestas_0_740526748.html

A INTEGRIDADE

É unha calidade; integridade significa ser íntegro. **A Real Academia Española (RAE) define unha persoa íntegra como persoa recta e intachable.** A integridade é esixible de todas as persoas e, en consecuencia, esta calidade pódeseles esixir tanto aos poderes públicos como á sociedade civil.

Un dos grandes fitos para promover a integridade no ámbito global constitúeo **A CONVENCIÓN DE NACIONS UNIDAS CONTRA A CORRUPCIÓN** adoptada en 2003 pola Asemblea Xeral das Nacións Unidas, e que foi ratificada por España en 2006.

A TRANSPARENCIA

Fai referencia a aquilo que se comprende con claridade, sen dúbida nin ambigüidade.

- **Canta maior transparencia existe, menores son as posibilidades de que a corrupción se produza.** A transparencia é unha ferramenta para prever a corrupción.
- Existen leis de transparencia que lles afectan aos poderes e ás institucións públicas.

As leis de transparencia obrigan as institucións públicas a publicar nos seus **portais de transparencia ou sitios web** determinados datos para que sexan coñecidos por toda a cidadanía. Así, por exemplo, débense publicar as retribucións dos altos cargos.

Ademais, tamén **a cidadanía pode solicitar o acceso á información** que figure en poder das institucións públicas de acordo cunha serie de requisitos.

 EN CONCLUSIÓN

Ética, integridade e transparencia forman o que se chama “cultura de integridade” dunha sociedade. Pero para chegar a unha **sociedade civil íntegra** fai falta un cuarto elemento, que descubriremos nesta unidade.

AS CATRO PATAS DUNHA SOCIEDADE CIVIL ÍNTEGRA

En acción: caso práctico

A actividade do marisqueo e o furtivismo de traxe de baño

O marisqueo é a actividade consistente na cría, captura e recollida de moluscos, crustáceos, tunicados, equinodermos e outros invertebrados mariños. Inclúe o mantemento dos parques de cultivo e desenvólvese a pé ou desde embarcación, utilizando en cada zona as artes selectivas tradicionais de captura para cada especie. As principais especies que se capturan son ameixas e berberechos.

É unha actividade de grande importancia social en Galicia, xa que dela dependen (segundo os últimos datos dispoñibles) os ingresos de aproximadamente 3.800 persoas, na súa maioría mulleres (82 %). O valor económico en lonxa alcanzou en 2014 os 53 millóns de euros, correspondentes a 6.000 toneladas de produto.

A actividade de marisqueo está regulada pola Administración. Para poder mariscar, débense solicitar os permisos correspondentes, que outorga a Consellería do Mar da Xunta de Galicia.

O furtivismo prodúcese cando se realiza esta actividade de marisqueo sen contar cos permisos necesarios. Nos sete primeiros meses de 2018, o furtivismo afectou a máis de 100 toneladas de produto. Dentro deste furtivismo inclúese tamén o denominado furtivismo de “traxe de baño” ou de verán, que practican de forma lúdica e como distracción os usuarios que acoden á praia— orixinariamente— por lecer, para bañarse e tomar o sol.

• PRINCIPAIS CONSECUENCIAS DO FURTIVISMO

LABORAIS

Aumenta o paro nas comarcas onde se desenvolve.

SOCIAIS

Afecta ao ámbito feminino principalmente coas consecuencias negativas respecto á igualdade de xénero no desenvolvemento de oportunidades.

Aféctalle de forma negativa ao ámbito rural, onde se enmarcan moitas destas comarcas.

AMBIENTAIS

Impide a sustentabilidade dos recursos nas especies mariscadas polos furtivos.

ECONÓMICAS

Afecta á libre competencia. Detrae do sistema regulado e da súa cadea de valor (produtores, depuradoras, comercializadores etc.) ingresos para as familias e para o consumo local (en detrimento do comercio da zona, servizos de hostalaría e lecer etc.) e para a Administración (ingresos públicos que poderían utilizarse para financiar servizos públicos: educación, sanidade etc.).

SANITARIAS

A comercialización do marisco, prescindindo das canles legalmente establecidas, afecta á saúde da poboación porque poden presentarse problemas de seguridade alimentaria e de toxicidade, derivados das mareas vermellas e da falta de depuración.

Existen dous tipos de normas aplicables a este caso concreto do furtivismo; as normas xurídicas (que poden ser penais: delito e as súas penas; ou administrativas: sanción administrativa e multa) e as normas morais que teñen, se cabe, unha maior importancia que as xurídicas.

Se existise, como noutros países, unha conciencia arraigada socialmente de que o furtivismo é unha inxustiza social que afecta gravemente a un sector da poboación maioritariamente rural, e en especial ás mulleres que desempeñan este tipo de actividades, esta norma moral tería unha repercusión maior que calquera norma xurídica que se poida implantar.

De aquí a campaña de concienciación que a Consellería do Mar puxo en funcionamento no verán de 2018, e que leva por título: “Non sexas pirata!”, contra o furtivismo de traxe de baño.

No caso do furtivismo entran en acción moitos dos elementos que vimos nesta sección. Hai intereses enfrontados e non sempre é fácil determinar cal é a actitude ética e integramente adecuada. Ademais, ao non existir unha arraigada conciencia social ao respecto deste problema, danse discusións e rifas con puntos de vista contrapostos.

Imos tratar de ver cales son eses intereses, que opina cada un dos colectivos implicados e como pode tratarse o furtivismo socialmente para lograr un comportamento social axeitado.

Dividirédesvos en grupos e a cada un corresponderalle representar un colectivo. Trata de ser o máis realista posible. Para iso ti e o teu grupo podedes buscar información adicional en redes ou solicitar opinións reais da vosa contorna de cara ao debate.

Non perdades de vista, ademais, que o debate ten un tempo limitado, así que é importante que a discusión avance e non vos enrededes en disputas improdutivas.

Lembrede que se trata de ver as diferenzas, pero hai que tentar achegar posturas e chegar a acordos. Debedes manter unha actitude construtiva e positiva. Todo o mundo ten dereito a ser escoitado e ningún colectivo ten a solución a todos os aspectos dun problema social complexo como este.

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, **INTEGRIDADE**, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. **INTEGR**

CADERNO PARA O ALUMNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRA**
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

CADERNO PARA O ALUNADO

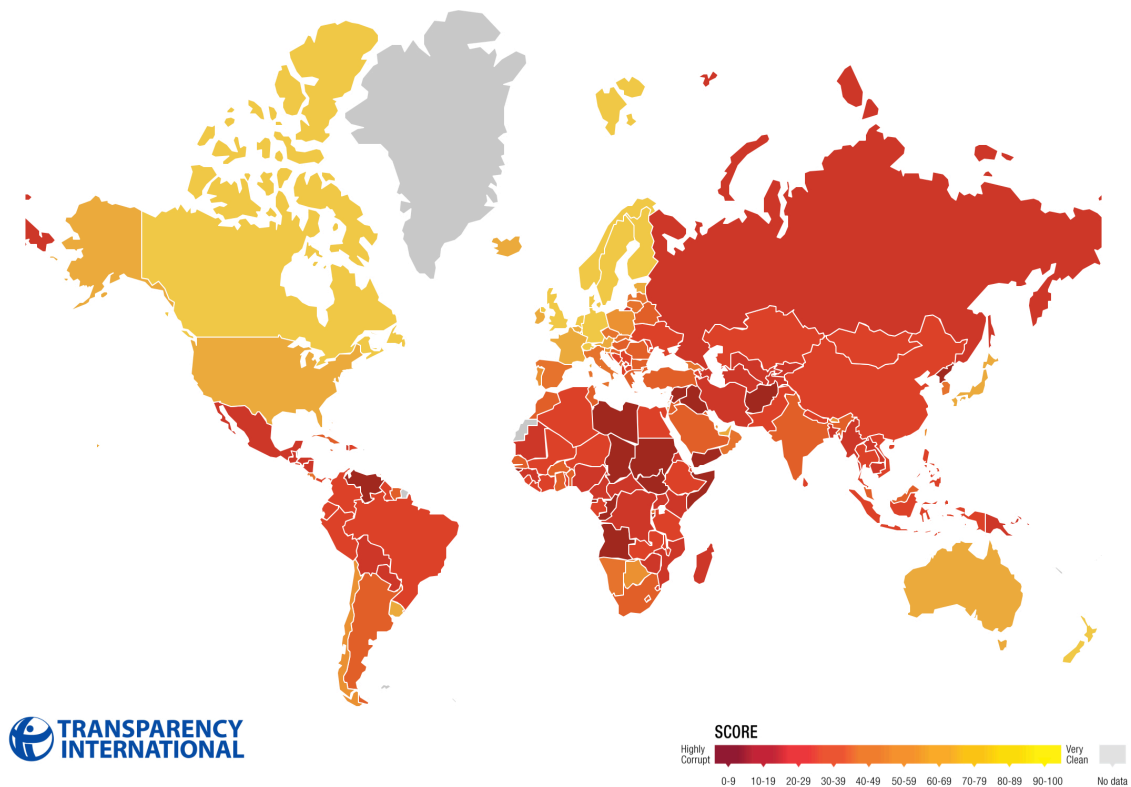
UNIDADE DIDÁCTICA
SECCIÓN 2

CADERNO PARA O ALUMNADO

Que é a corrupción?

A corrupción é un fenómeno social, cultural, económico e político que supón un prexuízo grave para as sociedades modernas, danando valores democráticos esenciais como a liberdade, a xustiza e a igualdade e freando o desenvolvemento da economía nos países que a sofren. Ten **unha dimensión global**, xa que afecta a moitos países no ámbito mundial.

A corrupción pode definirse como **calquera abuso de poder realizado por unha persoa ou grupo organizado co fin de obter ganancias ou beneficios** de diversa índole para si mesma ou para terceiros.

Para que exista corrupción son necesarios os **seguintes elementos**:

ABUSO

por parte do que efectúa a acción corrupta. Segundo a Real Academia Española (RAE), abusar é facer un uso excesivo, inxusto ou indebido de algo ou de alguén.

PODER

xa que o abuso debe producirse mentres se ten atribuída unha facultade ou poder para facer algo.

A acción corrupta pode ser executada por unha persoa ou por un grupo de persoas de forma organizada.

OBTENCIÓN DUNHA GANANCIA OU BENEFICIO

que pode ser económico ou doutro tipo.

DESTINATARIOS FINAIS

Os destinatarios finais que se benefician pola acción corrupta poden ser tanto os que executan a acción como outros aos que se desexa beneficiar.

Tipos de corrupción: existen diversas clasificacións da corrupción, segundo o punto de vista que se utilice.

POLO SUXEITO	POLO NÚMERO DE PERSOAS
- CORRUPCIÓN PÚBLICA <i>(por exemplo, un concelleiro dun concello)</i> - CORRUPCIÓN PRIVADA <i>(por exemplo, un empresario ou un usuario dun servizo)</i>	- CORRUPCIÓN INDIVIDUAL <i>(por exemplo, unha soa persoa desenvolve os actos de corrupción)</i> - CORRUPCIÓN COLECTIVA <i>(por exemplo, varias persoas desenvolven os actos de corrupción)</i>

Unha das **clasificacións máis utilizadas** é:

Corrupción branca, que é a consentida ou admitida pola sociedade.

Corrupción gris, que é a que uns consenten e outros rexeitan.

Corrupción negra, que é a que todos rexeitan.

Cómpre **poñer barreiras** que disuadan os que pretendan cometer estas accións corruptas e que existan castigos ou sancións cando se realizan, xa que así se evita a denominada **“impunidade”**, que se produce cando non hai consecuencias negativas para os que efectúan estas accións e fai que a corrupción aumente.

EN CONCLUSIÓN

A corrupción é un fenómeno complexo, que se pode encadrar en distintas tipoloxías, que dana os valores democráticos e o crecemento económico e que prospera cando a impunidade é alta.

En acción: caso práctico

A corrupción nos medios

A corrupción é un fenómeno complexo existente desde que os homes se empezan a organizar en sociedades. A súa importancia vai crescendo gradualmente a medida que o mundo se desenvolve e alcanza o seu apoxeo co nacemento do concepto “mundo globalizado”.

A inexistencia de fronteiras, propiciada polo desenvolvemento das novas tecnoloxías e a rapidez das transaccións comerciais e económicas internacionais, xoga un papel primordial para o desenvolvemento deste fenómeno global.

Imos analizar o fenómeno da corrupción no mundo desde unha perspectiva global e o tratamento que dela fan os medios de comunicación.

Dividirédesvos en grupos para analizar unha noticia sobre corrupción. Á hora de analizala tede en conta que o contexto social (de que país estamos a falar, que usos e costumes ten, cal é a súa historia, que valores éticos cres que prevalecen nel) é moi importante. Tede en conta tamén que rara vez os medios de comunicación presentan as noticias de modo totalmente aséptico (os feitos e só os feitos) e que, a miúdo, a ideoloxía de quen asina a noticia, a liña editorial do medio de comunicación e toda unha diversidade de factores inflúen no tratamento informativo que se lle dá ao feito ou situación analizada.

Para guiar a vosa análise contades con esta ficha, que deberedes entregar a modo de informe. Lembraide que as respostas que trasladedes á ficha deben acordarse por consenso do grupo e que, se non hai acordo, debesed plasmalo tamén.

Ficha da actividade

Ficha número 2: A corrupción

- **CONCEPTO:** descrición do caso concreto. Ámbito material: sanidade, traballo, economía etc.
- **CONTEXTO DE DESENVOLVEMENTO:** situación económico-social do país do que se trate. Extensión, número de habitantes, organización territorial, tipo de goberno existente etc.
- **ELEMENTOS:** identificación dos elementos que forman parte do caso concreto de corrupción. Identificación das causas que o propician.
- **TIPOLOXÍA DO CASO:** análise dos diversos tipos de corrupción nos que se podería encadrar o caso concreto, tendo en conta as clasificacións expostas na sección ou outras que os grupos poidan achegar.
- **PREGUNTAS :** Que se cuestiona o grupo en relación co caso analizado. Que outra información buscarías/destacarías? Que outros puntos de vista solicitarías? Que consellos de expertos consultarías?
- **COMENTARIOS** dos demais grupos participantes e do titor.
- **EXPOSICIÓN DE CONCLUSIÓNS RAZOADAS** do caso, tendo en conta o contexto concreto do país en que se desenvolve a noticia.

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, **INTEGRIDADE**, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. **INTEGR**

CADERNO PARA O ALUMNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRA**
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

CADERNO PARA O ALUNADO

CADERNO PARA O ALUMNADO

A ética nas relacións da cidadanía cos poderes públicos

A **ética** é o conxunto de normas morais que guían a conduta da persoa en calquera ámbito da vida.

Nas relacións entre as institucións públicas e a cidadanía existe un compoñente ético.

Para as institucións públicas existen os chamados **códigos éticos**, que incorporan normas de conduta ou de comportamento para que a actuación dos empregados públicos sexa conforme cuns principios ou **valores éticos**. A súa finalidade é previr actuacións incorrectas.

Tamén existen códigos éticos que afectan a colectivos profesionais (avogados, médicos etc.), asociacións, ONG etc.

Os cidadáns temos dereitos, pero tamén temos obrigas éticas.

Compartimos a responsabilidade de conseguir o ben, non só o propio ou individual, senón tamén o ben colectivo ou social.

A ÉTICA CIDADÁ debe guiar os nosos actos para cumprir cos nosos deberes cidadáns.

Algunhas veces as normas non establecen sancións directas ante as condutas inadecuadas da cidadanía. Por exemplo, se as familias non reciclan os residuos domésticos, ou o fan incorrectamente, non hai multas nin sancións. Nestes casos os valores éticos son os que deben guiar as nosas actuacións.

Os **VALORES ÉTICOS** están presentes nas relacións entre as institucións públicas e a cidadanía. Algúns destes son:

liberdade | xustiza e igualdade | respecto | diálogo | solidariedade
compaixón | tolerancia | equidade | responsabilidade | humildade
comprensión | integridade | rigor | lealdade | honestidade | sustentabilidade

e afectan a sectores variados como, por exemplo: a sanidade, a educación, o deporte, a economía e o medio ambiente.

Vexamos algúns exemplos prácticos de **ética cidadá**:

ECONOMÍA

EXEMPLO: declaración IRPF: ocultación de rendas

Existe norma xurídica aplicable? - **SI**

EFECTO: minoración de ingresos. Menos recursos para atender servizos públicos: educación, sanidade, pensións etc.

Existe sanción administrativa? - **SI**

VALORES ÉTICOS

*Honestidade,
xustiza, solidaridade
etc.*

MEDIO AMBIENTE

EXEMPLO: reciclaxe do lixo. Non separar os residuos

Existe norma xurídica aplicable? - **SI**

EFECTO: dano ambiental. Encarecemento do sistema de reciclaxe

Existe sanción administrativa? - **NON**

VALORES ÉTICOS

*Responsabilidade,
sustentabilidade,
respecto etc.*

EN CONCLUSIÓN

Os valores éticos contribúen a formar sociedades máis xustas e libres, favorecendo a felicidade persoal e con iso o benestar social ou colectivo.

En acción: caso práctico

As relacións entre a cidadanía e as institucións públicas

Os cidadáns relacionámonos na nosa actividade cotiá coas institucións públicas e xorde unha diversa casuística na que ten aplicación a denominada ética cidadá ou ética cívica.

Os cidadáns temos dereitos pero tamén deberes éticos nas nosas relacións coas institucións públicas. Centrarémonos así nesta actividade na “ética cidadá” e na súa aplicación práctica. Analizaranse, no caso concreto, estes valores éticos que deben de orientar e guiar a cidadanía nas súas relacións coas institucións públicas.

Hai múltiples relacións entre a cidadanía e as institucións públicas nas que entran en xogo os valores éticos aos que nos referimos nesta sección e non sempre é fácil determinar cal é a actitude ética e integramente adecuada. Algunhas veces neste sentido, danse discusións e rifas con puntos de vista contrapostos.

A tarefa desenvolverase de forma individual. Deberedes pensar en exemplos da vida cotiá que ilustren relacións entre a cidadanía e as institucións públicas nos que sexan de aplicación valores éticos para que entre todos desenvolvamos todos os ámbitos da nosa vida diaria; o profesorado asignaravos un campo de actividade (deportes, sanidade, educación, traballo, economía, medio ambiente, transporte público, pesca, caza, sector forestal, emigración, enerxía, utilización do

dominio público: praias, mobiliario urbano etc.).

I des analizar o caso que poñades como exemplo describindo a conduta que consideredes inadecuada desde o punto de vista ético e os valores éticos aplicables, explicando se credes que debe existir (ou sabedes que existe) algunha norma xurídica que recolla o caso exposto e, de ser o caso, se estableceriades algunha sanción penal ou administrativa (multa económica, traballos para a comunidade etc.).

Para guiar a análise, contades coa ficha número 3. Se presentades oralmente o voso caso, non perdades de vista que a exposición ten un tempo limitado, así que é importante expoñer os aspectos clave de modo claro e conciso.

Ficha da actividade

Ficha número 3: Valores e principios éticos

- **CAMPOS DE ACTIVIDADE:** deportes, sanidade, educación, traballo, economía, medio ambiente, transporte público, pesca, caza, sector forestal, emigración, enerxía, utilización do dominio público: praias, mobiliario urbano etc.
- **DESCRIPCIÓN DO CASO CONCRETO:** conduta de que se trata.
- **ELEMENTOS:** identificar os elementos que forman parte do caso concreto.
- **VALORES E PRINCIPIOS ÉTICOS** aplicables á concreta situación exposta.
- **BREVE ANÁLISE:** cres que debería existir unha norma xurídica e unha sanción ou é preferible aplicar tan só unha norma moral?
- **EXPOSICIÓN DE CONCLUSIÓN**s do caso concreto.

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, **INTEGRIDADE**, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. **INTEGR**

CADERNO PARA O ALUMNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRA**
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

A cultura de integridade na sociedade civil

Ética, integridade e transparencia son tres alicerces que deben servir de base ás sociedades democráticas avanzadas. Correspóndenos agora nesta sección ocuparnos do segundo alicerce: a integridade.

A **integridade** é unha calidade. A RAE define íntegro como persoa recta e intachable. Como tal calidade, é esixible das persoas na súa condición de cidadáns ou como integrantes das institucións públicas.

A integridade pódese esixir aos dous elementos que comprende a sociedade: a cidadanía e as institucións públicas.

A CIDADANÍA

Os cidadáns cando nos relacionamos coas institucións públicas, temos que ser íntegros.

Os cidadáns temos o deber de proporcionar unha información verdadeira, clara e completa en calquera das nosas relacións coas administracións públicas; por exemplo, a que lle proporcionamos á Administración tributaria na declaración da renda (IRPF).

Así mesmo, **os cidadáns debemos evitar a difusión de información confidencial** que coñezamos pola nosa relación coas diversas administracións e os servizos públicos que estas prestan; por exemplo, non se pode difundir unha información relativa a pacientes ingresados que se coñeza por traballar nun hospital público.

AS INSTITUCIÓNS PÚBLICAS

Ademais dos cidadáns, tamén as institucións públicas teñen que ser íntegas.

Enténdese por integridade pública o cumprimento de valores e principios orientados a dar prioridade neste sector aos intereses públicos por encima dos intereses privados.

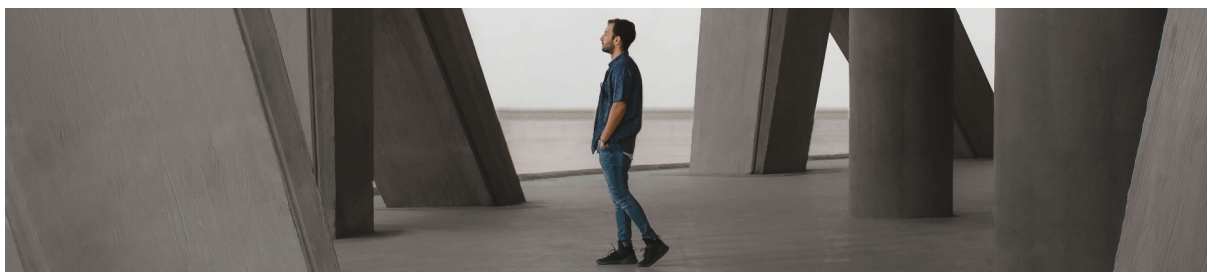
No campo público, a integridade identifícase coa observancia dos valores e principios de boa administración. Nunha contorna íntegra, os servidores públicos cumprirán coas súas responsabilidades, exercerán as súas funcións e utilizarán os recursos públicos á súa disposición en beneficio do interese xeral ao que serven.

En calquera institución pública poden existir actuacións impropias ou malas prácticas que, sen constituír ilegalidades ou condutas corruptas, sexan contrarias aos principios e valores que inspiran a organización. Os riscos da corrupción son só unha parte dos riscos para a integridade das institucións públicas.

A integridade aseguralle á cidadanía que as institucións públicas están a traballar en favor do interese público. **A integridade é un dos alicerces fundamentais das estruturas políticas, económicas e sociais** e, polo tanto, é esencial para o benestar económico e social, así como para a prosperidade dos individuos e das sociedades no seu conxunto.

Ademais, **favorece que a sociedade sexa máis inclusiva**. Isto significa que os colectivos “vulnerables” (grupos de persoas en situación de posible risco) son tidos en conta pola sociedade: anciáns, persoas con diversidade funcional, emigrantes, parados de longa duración etc.

Polo tanto, non hai sociedade íntegra sen unha cidadanía íntegra. E de igual modo, non hai institucións públicas íntegras sen unha cidadanía íntegra:

A cidadanía debe evitar así situacións de conflitos de interese nas súas relacións coas institucións públicas; por exemplo, nas probas de oposición a unha administración comunicando o aspirante que vai ser avaliado por un familiar próximo.

Nas institucións públicas, os seus representantes deben evitar as causas de incompatibilidade; por exemplo, un funcionario non pode resolver un proceso de solicitude de axudas públicas en materia de deportes cando el mesmo é presidente dun club de fútbol que solicita esa axuda.

EN CONCLUSIÓN

- “A cultura de integridade” esixe non só que as institucións públicas sexan íntegras, senón tamén que a cidadanía o sexa.
- Só cunha cidadanía íntegra é posible que as institucións públicas o sexan, posto que as institucións se nutren de persoas que, en definitiva, son parte da cidadanía.

Para saber máis

Vídeo: o valor da integridade

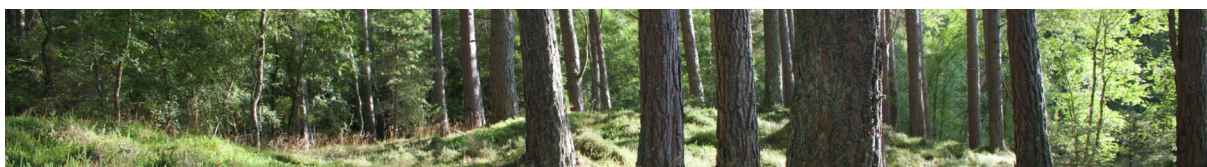
<https://www.youtube.com/watch?v=UwHMbl2RJ4E>

Vídeo: os beneficios da integridade

<https://www.youtube.com/watch?v=dKJywCFruhY>

En acción: caso práctico

Xogo de rol: un día no bosque

A cultura de integridade aféctalles non só ás institucións públicas, senón tamén á cidadanía. A actitude cidadá é fundamental nas relacións que teñen que ver co interese público ou xeral, co que é de todos e que ten, por iso, un interese común ou colectivo para toda a cidadanía.

Polo tanto, o que é de todos tamén todos o debemos coidar co mesmo empeño que se fose algo propio e particular.

A nosa actividade centrarase no campo medioambiental e máis concretamente na conservación da natureza ante a enorme traxedia que supoñen os incendios forestais, especialmente en Galicia onde o patrimonio natural ten unha importancia vital, non só para a calidade de vida e do lecer dos seus cidadáns, senón por ser un importante motor de desenvolvemento económico do mundo rural.

A actividade proposta consiste nun xogo de rol. Formaranse na aula unha serie de grupos que representarán os axentes implicados e os seus intereses, que traballarán sobre unha historia dada.

Os grupos tratarán de presentar e expoñer argumentos que sirvan de soporte ás ideas que defenden, para tentar convencer os outros das súas razóns para actuar nun determinado sentido.

Non perdades de vista que a exposición ten un tempo limitado así que é importante que neste tempo participe todo o alumnado, e ademais na quenda de debate é necesario que a discusión avance e que non vos enrededes en disputas improdutivas.

Historia base do xogo: un día no bosque

Constanza e Nuno son primos e compañeiros de clase no instituto onde cursan 4º da ESO. Ambos pasan todos os veráns nas casas dos seus avós nunha aldea do Courel que se chama Pontepedriña.

A Constanza e a Nuno gústalles moito pasar no Courel os tres meses do verán ata que empezan as clases. O seu tío Paco é axente forestal alí, aínda que eles prefiren dicir que é “gardabosques” porque o seu tío –din– ocúpase de coidar os bosques e de todos os animais que viven neles. Gústalles oír o seu tío contar as súas historias do bosque: cando se atopou cun enorme lobo solitario no medio dun camiño, o osiño que se perdeu na neve e tivo que rescatar etc.

Constanza e Nuno aínda non saben que se verán inmersos o próximo verán na seguinte historia:

Un día que non estaba de servizo, o seu tío Paco pediulles que o acompañasen á fervenza da Virxe da Cerca para facer unha excursión e pasar o día xuntos. Aproveitarían para “botar un ollo”, con axuda duns prismáticos, a unha cría de aguiña real que tiña pouco tempo e que estaba localizada nun niño preto dun penedo. Pasarían alí o día, comerían uns bocadillos e bañaríanse baixo a fervenza, nunha enorme poza de augas transparentes. De camiño á fervenza había unha zona de lecer cuns bancos de pedra e unhas mesas. Nela había un gran cartel que poñía: “**PROHIBIDO FACER LUME, PERIGO DE INCENDIO**”. Cando pasaron cerca de alí, atoparon un grupo de persoas que estaban a preparar unha grellada para comer.

O tío Paco díxolles que o esperasen no camiño e achegouse. A Constanza e a Nuno aquelas persoas, de lonxe,

PROHIBIDO
FACE LUME
PERIGO DE INCENDIO

parecéronlle coñecidas. Oían que o tío Paco discutía con elas e se enfadaba. Viron que elas sacaban algo dunha bolsa e el o rexeitaba. Ao final apagaron a grellada e o tío Paco regresou.

O tío Paco contoulles o que eles xa sospeitaban. Eran dous xogadores de fútbol moi famosos que estaban a pasar uns días de vacacións pola zona coas súas familias e estaban a acender un lume aínda que estaba prohibido. O tío Paco díxolles que o apagasen inmediatamente. Eles ao principio negáronse e ofrecéronlle tres camisetas do equipo asinadas por todos os xogadores que tiñan gardadas nunha bolsa, para que “fixese a vista gorda”, segundo lle pediron. O tío Paco aínda se enfadou máis con eles, pero ao final conseguiu que apagasen o lume.

Os tres continuaron ata a fervenza, onde se bañaron e pasaron un día estupendo. Ata contemplaron cos prismáticos o voo das dúas aguias reais!

Cando empezaban o camiño de volta, viron unha columna de fume no medio do bosque e o tío Paco cos prismáticos constatou o que sospeitaba: que os excursionistas volveran acender a grellada e que, co vento que había neses momentos, aquilo podía terminar nunha gran traxedia.

Inmediatamente o tío Paco chamou co seu teléfono vía satélite aos servizos contra incendios forestais e deu as coordenadas exactas do lugar da grellada. A brigada helitransportada acudiu rapidamente, aínda que tardou unhas cinco horas en apagar o lume. Queimáronse un total de 5 hectáreas de monte.

A investigación posterior determinou que o custo do operativo despregado no aire co helicóptero e en terra para apagar o incendio foi de 150.000 €. A policía científica determinou que a causa do sinistro fora a grellada. O vento prendeu a maleza seca por unhas faíscas que saltaron e, aínda que os excursionistas tentaron nun principio apagalo, fóselles rapidamente das mans, asustáronse e, ao temer polas súas vidas, tiveron que fuxir rapidamente.

Posteriormente a estes feitos lévase a cabo un xuízo.

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, **INTEGRIDADE**, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. **INTEGR**

CADERNO PARA O ALUMNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRA**
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

CADERNO PARA O ALUNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDAD
ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA
TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ETICA. ETICA, INTEGRIDADE, TRANSPA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTE
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, T
ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, IN
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSP
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRID

A transparencia nun mundo global: un antídoto contra a corrupción

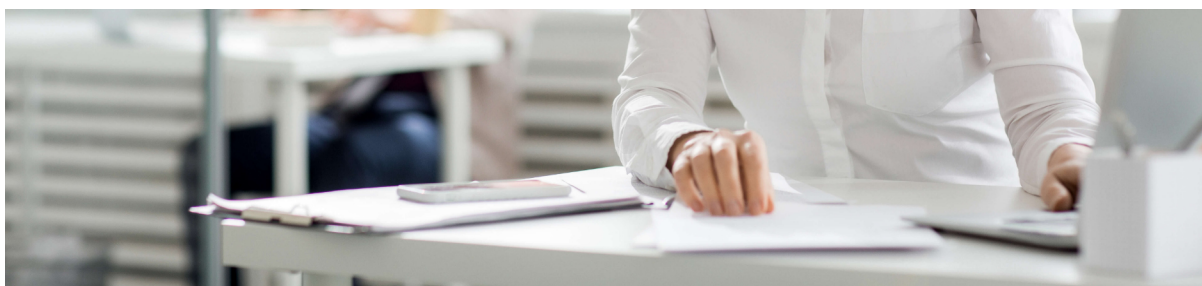
A ética (sección 3), **a integridade** (sección 4) e **a transparencia** son os tres alicerces sobre os que deben construírse as sociedades democráticas avanzadas.

Os cidadáns somos seres sociais e é precisamente a sociabilidade o que xustifica a transparencia nas relacións entre as institucións públicas e a cidadanía.

Os cidadáns temos dereito ao acceso á información pública e así o recolle a nosa Constitución; para regular este dereito existen leis de transparencia, tanto do Estado como das comunidades autónomas.

Os mecanismos de transparencia que establecen estas leis funcionan como contrapesos que **garanten a protección da cidadanía fronte a hipotéticas arbitrariedades do poder público** e o uso indebido do diñeiro ou patrimonio públicos.

Como esixencia deste deber de transparencia, **as normas establecen o deber de difundir determinada información pública** a través de Internet, concretando un catálogo mínimo de datos que deben ofrecer (**publicidade activa**) e tamén **regulan o dereito da cidadanía para solicitar dos poderes públicos calquera outra información pública** que estimen oportuna (**publicidade pasiva**).

A transparencia constitúe un instrumento de prevención da **corrupción**; podemos afirmar que, canta maior transparencia existe nunha sociedade, menores posibilidades hai de que se produza corrupción.

Con todo, a transparencia, **por si soa, non garante que a cidadanía e as institucións públicas dun país sexan íntegras** e que, polo tanto, non exista corrupción.

TRANSPARENCIA PASIVA	TRANSPARENCIA ACTIVA
É o dereito da ciudadanía a pedirllas información ás institucións públicas	Ademais, as institucións públicas están legalmente obrigadas a publicar, nos seus portais de transparencia ou sitios web, unha serie de datos para que estes estean á disposición da cidadanía. Isto é o que se coñece co nome de “transparencia activa”

Os cidadáns temos dereitos, pero tamén obrigas e deberes. Para poderlles esixir transparencia ás institucións públicas, os cidadáns debemos adoptar unha relación transparente con aquelas. Resulta, polo tanto, interesante destacar algúns ámbitos onde existen dereitos garantidos na Constitución que demandan dun comportamento transparente da cidadanía. Vexamos algúns exemplos:

ÁMBITO XERAL

Transparencia da cidadanía de forma xeral nas súas relacións coas institucións públicas e cos seus concidadáns.

ÁMBITO EDUCATIVO

Transparencia nas relacións entre os membros da comunidade educativa.

ÁMBITO TRIBUTARIO

Transparencia da cidadanía (e das empresas) nas súas declaracións de bens, actividades e rendas ante as administracións tributarias.

ÁMBITO LABORAL E SOCIAL

Transparencia nas relacións coas institucións públicas que interveñen neste contexto (Seguridade Social e Inspección de Traballo): nas prestacións e cotizacións aos sistemas de seguridade social.

ÁMBITO SANITARIO

Transparencia nas relacións da cidadanía coas institucións públicas sanitarias e cos seus profesionais, na utilización dos medios e instalacións sanitarias.

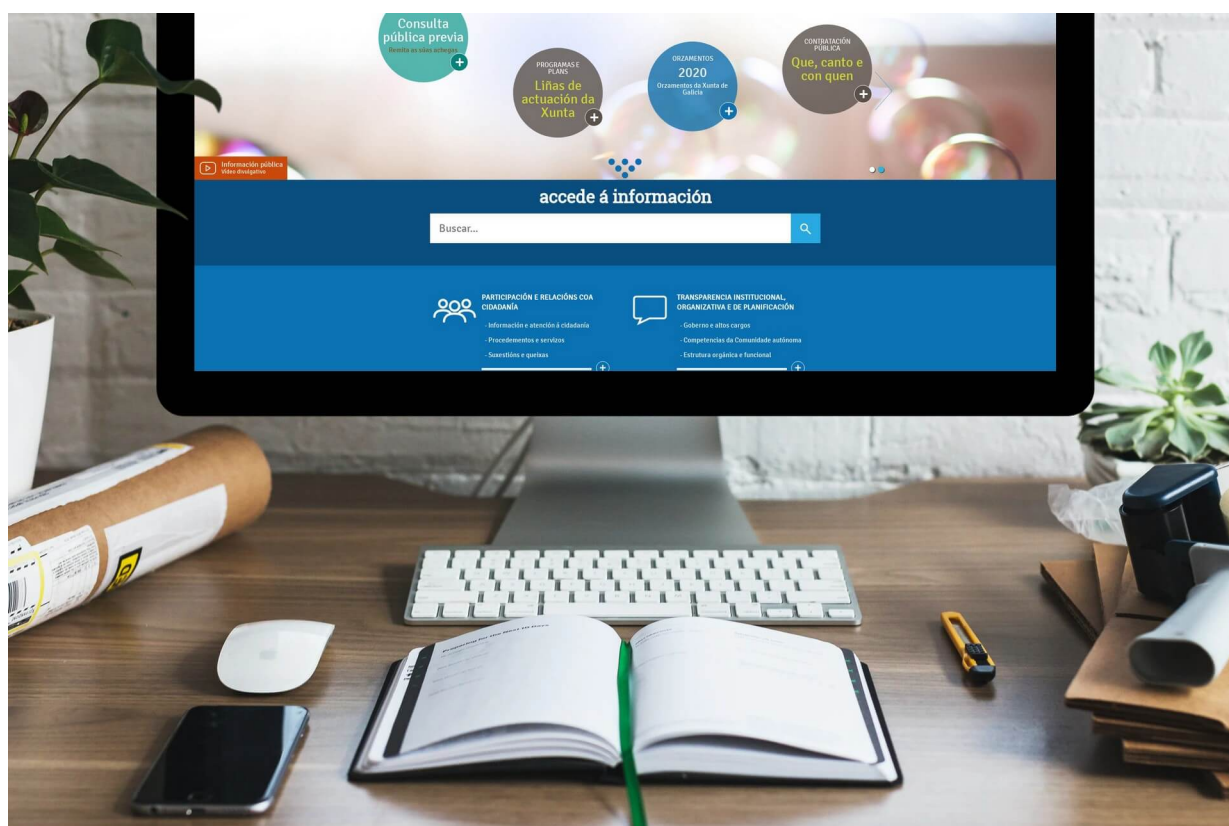

ÁMBITO MEDIOAMBIENTAL

Transparencia na utilización, defensa e gozo do medio natural e nas relacións coas autoridades e entidades públicas ambientais.

 EN CONCLUSIÓN

- **A transparencia -da cidadanía e das institucións públicas- é un bo antídoto contra a corrupción.** A transparencia é un instrumento que actúa sobre todo no terreo da prevención; é dicir, trata de evitar que se produza a corrupción antes de que esta exista.
- Para prever a corrupción é necesaria sobre todo unha “cultura de integridade” das institucións públicas e da cidadanía, que se fundamente nuns sólidos valores éticos, e que utiliza a transparencia como unha eficaz ferramenta para ese fin.

En acción: caso práctico

Análise dos portais de transparencia: a transparencia, un instrumento de prevención

A transparencia é un instrumento de prevención da corrupción das sociedades con democracias avanzadas. É unha ferramenta aplicable ás organizacións non só públicas senón tamén privadas, así como á cidadanía nas súas relacións coas institucións públicas.

Con esta actividade preténdese traballar con esta ferramenta a través dun suposto práctico consultando algúns dos diversos portais de transparencia existentes na rede.

A actividade organízase mediante traballo en grupo. Así, cada grupo de alumnos ocuparédesevos de analizar o portal de transparencia dalgunha entidade pública ou privada.

A tarefa que se lles propón aos grupos é a de analizar os portais de transparencia dos 7 principais concellos de Galicia (4 capitais de provincia xunto con Ferrol, Santiago de Compostela e Vigo) e das tres institucións estatutarias: Parlamento de Galicia, Valedor do Pobo e Consello de Contas de Galicia. Os portais poderanse asignar con base nalgún criterio previamente fixado.

A Coruña

Lugo

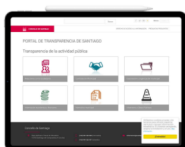
Ourense

Pontevedra

Ferrol

*Santiago de
Compostela*

Vigo

*Parlamento
de Galicia*

*Valedor
do Pobo*

*Consello
de Contas*

Con carácter orientador propóñense as seguintes cuestións:

Análise da facilidade de acceso ao portal de transparencia

É fácil atopar a ligazón ao portal de transparencia na web da institución proposta?, cantos clics fan falta para acceder ao portal de transparencia unha vez situados na web?, distínguese claramente os datos que a institución ou concello ten obriga de publicar (transparencia activa) dos que pode pedir o cidadán (transparencia pasiva)?

Análise do contido dos datos publicados polo organismo

Como se estrutura a información?, cal é a información que che parece máis interesante?, cal é a información menos interesante?

Realizar un resumo dos principais datos que se recollen en relación coa institución ou concello

Análise de calidade (transparencia activa)

Propoñerías algunha mellora no portal analizado?, cres que hai documentación que é pouco interesante, redundante ou que sobra?, incluírías algunha outra información que falta e consideras interesante como cidadán/á?

Análise do acceso da cidadanía á información pública (transparencia pasiva)

Consideras que é fácil pedirlle información a ese organismo? Debedes explicarlle en liñas xerais ao resto de compañeiros cal é o procedemento.

Deberedes plasmar as conclusións nun informe (como o da ficha-guía). Non perdades de vista que o tempo asignado e o espazo dispoñible son limitados. Ademais, ao ser unha actividade de amplo contido pero cun tempo reducido, deberedes centrar e tratar de resumir o contido do portal de transparencia da institución de forma que o informe transmita unha visión completa do portal que vos foi asignado.

Ficha da actividade

Ficha número 5: Portal de transparencia

- **ANÁLISE DO GRAO DE ACCESIBILIDADE AO PORTAL DE TRANSPARENCIA:** é fácil atopar a ligazón ao portal de transparencia na web da institución proposta?, cantos clics fan falta para acceder ao portal de transparencia unha vez situados na web?, distínguense claramente os datos que a institución ou o concello ten a obriga de publicar (transparencia activa) dos que pode pedir o cidadán (transparencia pasiva)?
- **ANÁLISE DO CONTENIDO DOS DATOS PUBLICADOS POLO ORGANISMO:** como se estrutura a información?, cal é a información que che parece máis interesante?, cal é a información menos interesante? Realizar un resumo dos principais datos que se recollen en relación coa institución ou concello.
- **ANÁLISE DE CALIDADE (TRANSPARENCIA ACTIVA):** propoñerías algunha mellora no portal analizado?, cres que hai documentación que é pouco interesante, redundante ou que sobra?, incluírías algunha outra información que falta e consideras interesante como cidadán/á?
- **ANÁLISE DO ACCESO DA CIDADANÍA Á INFORMACIÓN PÚBLICA (TRANSPARENCIA PASIVA):** consideras que é fácil pedirlle información a ese organismo? Explicar en liñas xerais ao resto de compañeiros cal é o procedemento.
- **MELLORAS PROPOSTAS RAZOADAS.**
- **EXPOSICIÓN DE CONCLUSIÓN FINAIS COMÚNS:** recordade que deberán ser acordadas entre todas/os.

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, **INTEGRIDADE**, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. **INTEGR**

CADERNO PARA O ALUMNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRA**
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

CADERNO PARA O ALUNADO

UNIDADE DIDÁCTICA
SECCIÓN 6

ECONOMÍA E CULTURA DE INTEGRIDADE

CADERNO PARA O ALUMNADO

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

Economía e cultura de integridade

A corrupción, que definimos como calquera abuso de poder realizado por unha persoa ou grupo organizado co fin de obter ganancias ou beneficios de diversa índole para si mesma ou para terceiros, é un fenómeno complexo que leva consigo prexuízos sociais, culturais, políticos e tamén de índole económica.

A corrupción distorce a economía dos países afectando aos mercados, menoscaba a competitividade e afecta á produtividade e á credibilidade nas relacións comerciais internas e internacionais dos países que a sofren.

ECONOMÍA GLOBAL

SOCIEDADE CIVIL

Cidadanía, familias, organizacións solidarias-cívicas, movementos sociais, empresas de diversos tamaños, entidades financeiras, asociacións profesionais, redes sociais, medios de comunicación e o espazo da opinión pública

INTEGRIDADE

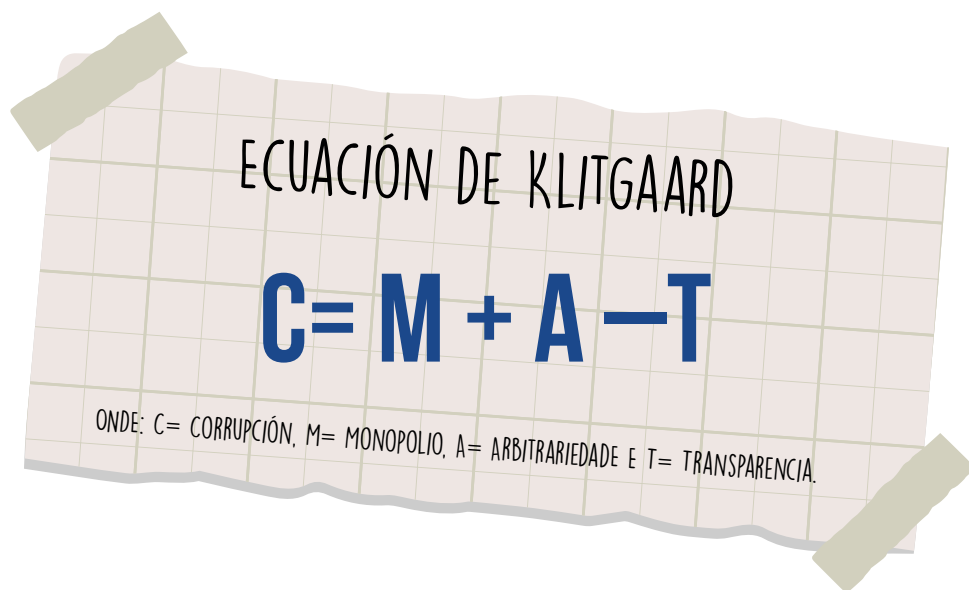
PODERES PÚBLICOS

A corrupción está presente en dúas escalas:

- **Macroeconómica ou global**, posto que afecta a todos os países e a magnitudes colectivas como o investimento ou o gasto público.
- **Microeconómica**, xa que tamén ten consecuencias nas empresas.

Nesta sección centrarémonos na **escala macroeconómica**.

O economista **Robert Klitgaard**, que foi profesor nas universidades de Claremont, Yale e Harvard, puxo de manifesto como a corrupción se relaciona con tres factores: **monopolio, arbitrariedade e transparencia**.

ECUACIÓN DE KLITGAARD

$$C = M + A - T$$

ONDE: C= CORRUPCIÓN, M= MONOPOLIO, A= ARBITRARIEDADE E T= TRANSPARENCIA.

Así, nos países con situacións de **MONOPOLIOS (M)**, existe máis risco de corrupción que naqueloutros nos que a toma de decisións ten un carácter máis plural e diversificado.

O segundo elemento é a **ARBITRARIEDADE (A)**. Segundo a RAE, “arbitrario” é aquilo que está suxeito á libre vontade ou ao capricho antes que á lei ou á razón. Polo tanto, cantos menos controis e sancións existan na toma de decisións, e canto máis individuais e menos plurais poidan ser estas, máis posibilidade existe de que a falta de integridade poida desenvolverse. O control da arbitrariedade depende non tanto da abundancia de normativa como da eficacia desta.

Finalmente, a **TRANSPARENCIA (T)** que, tal e como vimos, é unha ferramenta de desenvolvemento da cultura de integridade. Cando as institucións e a toma de decisións son máis transparentes e máis plurais e cando as decisións son controladas máis estreitamente polos propios cidadáns e cidadás debidamente informados, a corrupción ou falta de integridade diminúe.

Existe unha gran complexidade para medir o custo económico da corrupción, de forma que podemos atopar cifras moi dispares segundo os informes e a metodoloxía utilizada neles. En calquera caso, sexan cales sexan as cifras definitivas, pódese afirmar que **a corrupción supón un importante lastre para as economías de calquera país, posto que afecta ao investimento público e privado, aos traballadores, á produtividade etc.** e ten especial transcendencia nas economías daqueles países con democracias menos consolidadas.

A corrupción é sinalada hoxe en día como unha das principais preocupacións da cidadanía, por encima da globalización, a migración ou o desemprego.

A corrupción perpetúa a desigualdade e a pobreza, afecta ao benestar e á distribución dos ingresos, e socava as oportunidades de participar equitativamente na vida social, económica e política.

A continuación recóllense algúns dos efectos da corrupción na economía no ámbito internacional, seguindo de forma moi sintética o **informe do FMI do ano 2016: Corruption: Costs and Mitigating Strategies (Corrupción: Custos e estratexias atenuantes)**.

PRINCIPALES EFECTOS DA CORRUPCIÓN NA ECONOMÍA NO ÁMBITO INTERNACIONAL

1

OS INGRESOS DOS ESTADOS DIMINÚEN. Os contribuíntes non queren pagar impostos cando a corrupción está presente nas relacións económicas e nas institucións.

2

O GASTO E O INVESTIMENTO PÚBLICO DIMINÚEN como consecuencia de que existen menos recursos dispoñibles para o Estado debido á existencia dunha economía mergullada

3

O INVESTIMENTO PRIVADO e o investimento estranxeiro redúcese.

4

PREXUDICA O ACCESO AOS MERCADOS INTERNACIONAIS DE CRÉDITO PARA FINANCIARSE. Os países cunha baixa cultura de integridade teñen un maior risco de incumprimento das súas obrigas, o que aumenta os custos dos préstamos internacionais recibidos das institucións financeiras.

5

AFECTA Á PRODUTIVIDADE E Á INNOVACIÓN. As empresas máis produtivas e innovadoras abandonarán o mercado deses países debido ao maior custo de facer negocios neles.

6

PREXUDICA OS TRABALLADORES. O éxito profesional non depende dos méritos persoais, o que pode provocar a emigración das persoas mellor preparadas, e priva un país de talento.

7

AS TAXAS DE SAÚDE E EDUCACIÓN EMPEORAN. As taxas de mortalidade infantil en países con corrupción son aproximadamente un terzo máis altas e as taxas de abandono escolar son cinco veces máis altas.

8

O FUNCIONAMENTO DOS SERVIZOS SOCIAIS É DEFICIENTE. Os servizos sociais pódense ver afectados pola tolerancia respecto do desempeño laboral deficiente

9

A CONTAMINACIÓN AUMENTA E ESGÓTANSE OS RECURSOS NATURAIS. A maior contaminación (medida como as emisións per cápita de dióxido de xofre e dióxido de carbono) explícase pola existencia de regulacións ambientais máis permisivas.

10

AS MULLERES VENSE DESPROPORCIONADAMENTE AFECTADAS POLA FALTA DUNHA CULTURA DE INTEGRIDADE. As mulleres pasan máis tempo en traballos non remunerados e vense afectadas máis severamente por prácticas ilegais, como o tráfico de persoas e a prostitución.

Fronte á corrupción, **a cultura da integridade é, segundo a OCDE, un dos alicerces fundamentais das estruturas políticas, económicas e sociais** e, polo tanto, esencial para o benestar económico e social, así como para a prosperidade dos individuos e das sociedades no seu conxunto.

Como resposta á corrupción, os programas de integridade institucional poden constituír un sistema de autovixilancia que outorga confiabilidade á información financeira, promove que os suxeitos cumpran coas leis aplicables, salvagarda os recursos mediante a implantación de controis anticorrupción e vixía a adecuada actuación dos empregados e servidores públicos.

EN CONCLUSIÓN

- A corrupción **afecta gravemente ás economías dos países**, producindo efectos negativos en moitos factores de desenvolvemento económico como a produtividade, a innovación, o investimento estranxeiro, o crédito etc.
- A falta de integridade en termos económicos supón un detrimento dos recursos dispoñibles: **menores ingresos públicos**. Isto afecta de forma inmediata ao gasto público, ao existir menor cantidade de recursos para financiar servizos esenciais como poden ser a vivenda, a educación ou a sanidade.
- O efecto máis importante é o **empeoramento da calidade de vida da cidadanía** e a súa desafección (rexeitamento) cara ás institucións públicas.
- Fronte á corrupción, **a cultura de integridade é un dos alicerces fundamentais das estruturas políticas, económicas e sociais** e, polo tanto, esencial para o benestar económico e para a prosperidade dos individuos e das sociedades no seu conxunto.

Para saber máis

Vídeo: a corrupción no mundo

<https://www.youtube.com/watch?v=xO2AWSSFx2o>

Ficha da actividade

Ficha número 6: Economía e cultura da integridade

- **DATOS PRELIMINARES:** número de habitantes, extensión, clima, principais actividades económicas do binomio de países.
- **RECOMPILACIÓN DOS PRINCIPAIS DATOS ECONÓMICOS DE DOUS PAÍSES:** PIB do país, volume exportacións e importacións, renda per cápita, ingresos e gastos públicos, poboación activa e desocupada, número de xubilados, datos de emigración e inmigración etc.
- **RECOMPILACIÓN DE DATOS E NOTICIAS RELACIONADAS COA CORRUPCIÓN NESTES PAÍSES:** índices de percepción da corrupción e de transparencia nestes países, procura de datos sociolóxicos (centros de investigación) sobre os problemas que considera a cidadanía máis importantes nos seus respectivos países, casos de corrupción e sectores principais nos que se producen.
- **RECOMPILACIÓN DE DATOS RELACIONADOS COA CALIDADE DE VIDA EN AMBOS OS PAÍSES:** índices de calidade de vida: índice de desenvolvemento humano, de prosperidade, de progreso social ou o de competitividade global; índices de desenvolvemento de servizos públicos: sanidade, educación, deportes etc; efectos da crise económica nestes países: PIB antes e despois da crise económica, datos de poboación desocupada antes e despois etc.
- **COMPARACIÓN DOS DATOS:** considerados en ambos os países analizados por cada grupo: datos económicos versus datos de corrupción. En cal deses dous países existe unha maior calidade de vida e unha maior corrupción?
- **EXPOSICIÓN** dos datos e conclusións dos dous países de forma comparada. Razoar “en que país che gustaría vivir e por que”. Lembrade que deberán ser acordadas entre todas/os.

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, **INTEGRIDADE**, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. **INTEGR**

CADERNO PARA O ALUMNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRA**
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

A CULTURA DA INTEGRIDADE E O COMPORTAMENTO ÉTICO DA SOCIEDADE CIVIL NAS SÚAS RELACIÓNS COS PODERES PÚBLICOS

UNIDADE DIDÁCTICA
SECCIÓN 7

**AS EMPRESAS E A CULTURA DA
INTEGRIDADE: UNHA VANTAXE
COMPETITIVA NUNHA
ECONOMÍA GLOBAL**

CADERNO PARA O ALUMNADO

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

As empresas e a cultura da integridade: unha vantaxe competitiva nunha economía global

As empresas forman parte da sociedade civil e son un potente motor do desenvolvemento económico dun país. O número de empresas en España supera os 3,3 millóns. O tecido empresarial español está formado maioritariamente por pequenas e medianas empresas (pemes), que supoñen máis do 99 % do total e crean o 74 % do emprego, achegando ao redor do 65% do PIB.

ÉTICA EMPRESARIAL

Como vimos en seccións anteriores, a ética é aplicable ás institucións públicas, pero tamén existe unha **ética empresarial** que debe estar presente en todas as actuacións da empresa. As empresas, como a cidadanía, ao desenvolver a súa actividade tamén deben ter comportamentos éticos.

Para fomentar a cultura de integridade é necesaria a implicación das institucións públicas, pero tamén da sociedade civil e dentro dela **un elemento clave son as empresas**. As persoas, xa sexa na súa condición de cidadás ou como traballadoras integrantes dunha empresa, **son as que determinan e forman a cultura de integridade dun determinado país**.

As empresas, ao realizar a actividade económica para a cal foron creadas (sexa cal sexa o sector ao que pertencen: servizos, industria, agricultura etc.), non só deben ter en conta o beneficio económico, senón que tamén **deben ter por obxectivo o de aplicar un comportamento ético nas súas actuacións**.

Despois de analizar na sección 6 os efectos da corrupción no ámbito global ou macroeconómico, corresponde nesta sección analizar cal é o custo que esta ten para as empresas.

Pode dicirse que **o efecto fundamental que ten a corrupción sobre as empresas é o de asumir un sobrecusto na súa actividade** ao ter que afrontar o pagamento de subornos. Precisamente, o suborno é un dos delitos económicos relacionados coa corrupción, recollidos no Código penal:

SUBORNO

Supón solicitar ou recibir dádivas, favores ou retribucións en proveito propio ou dun terceiro polo cargo e atribucións que ocupa o funcionario ou a autoridade.

A corrupción é o resultado de tres factores: **oportunidade, beneficio e risco**. A concentración do poder de decisión nunha persoa, sen un control suficiente, crea a oportunidade. O beneficio derívase dos ingresos que poida obter o corrupto, que estarán relacionados cos beneficios ou custos que pode facer recaer sobre o que paga. E o risco vén dado polas posibilidades de que a corrupción sexa descuberta e pola dureza do castigo.

A corrupción e as empresas. Antonio Argandoña. Maio 2007.

Con todo, un **comportamento ético** produce nas empresas, a medio e longo prazo, unha mellora de competitividade e produtividade, e unha mellora nos custos ao non ter que repercutir no consumidor ou receptor final da súa actividade produtiva os sobrecustos derivados da corrupción.

A ética empresarial convértese nunha vantaxe competitiva para as empresas que a aplican. A empresa cun comportamento ético achega un factor de “confianza” á cidadanía, que dirixirá así as súas decisións de consumo ao tipo de empresas que son consideradas eticamente responsables; e, tamén, un factor de sustentabilidade do sistema, pois só as empresas “éticas” poden subsistir a medio e longo prazo.

A ética é, en definitiva, un elemento que crea valor na empresa, non só moral senón tamén económico, ao supoñer un retorno empresarial importante ao aumentar a demanda de bens e servizos “éticos”. En igualdade de condicións, o consumidor dirixirá as súas decisións de investimento e de consumo cara a empresas deste tipo. En países cunha cultura de integridade solidamente arraigada, só as empresas “éticas” sobreviven.

Alguns dos mecanismos máis habituais que utiliza o sector empresarial para garantir a integridade das persoas que actúan na súa contorna son as políticas de responsabilidade social corporativa, os códigos de conduta con compromisos anticorrupción, as políticas de formación en integridade e os programas de cumprimento normativo (**corporate compliance**).

RESPONSABILIDADE SOCIAL CORPORATIVA (RSC)

Unha das ferramentas máis consolidadas do fomento dun comportamento ético nas empresas é a RESPONSABILIDADE SOCIAL CORPORATIVA (RSC). A súa orixe atópase nos anos 50-60, cando xorde nos Estados Unidos unha corrente na sociedade civil **que pensa que as persoas, a través das súas decisións de consumo e o seu propio traballo dentro das empresas, poden condicionar a actividade empresarial** modificando condutas, decisións de investimento e, en definitiva, condicionando os sistemas de produción e de prestación dos servizos.

Nace así o concepto de RESPONSABILIDADE SOCIAL CORPORATIVA (RSC), que é unha **forma de participación da empresa na sociedade a través da súa propia actividade con criterios de sustentabilidade en tres espazos: social, ambiental e económico**. Ademais, é unha ferramenta para satisfacer os intereses e demandas dos denominados grupos de interese ou “*stake holders*” cos que se relaciona a empresa: consumidores, clientes, provedores, accionistas etc.

RENDICIÓN DE CONTAS

Tamén A RENDICIÓN DE CONTAS **permite o fomento dunha cultura de integridade. Trátase dun instrumento integrado na responsabilidade social corporativa (RSC)** que obriga as empresas a facilitarlle información aos seus grupos de interese, creando espazos de transparencia e confianza e facendo posible o control das empresas por parte da cidadanía. Os consumidores, ao formar parte destes grupos de interese, poden condicionar a actividade empresarial a través das súas decisións de consumo con base na información recibida.

CORPORATE COMPLIANCE

Por último, o CORPORATE COMPLIANCE **é un conxunto de procedementos e boas prácticas adoptados polas empresas** para identificar os riscos de incumprimentos aos que se enfrontan e establecer mecanismos internos de prevención, xestión, control e reacción fronte a eles. Hoxe, o Código penal alenta as empresas para aprobar programas de prevención de delitos (compliance penal) como instrumento de posible atenuación ou exoneración de sancións penais.

EN CONCLUSIÓN

- A corrupción afecta gravemente e de forma negativa ás empresas nos países nos que non existe unha sólida **cultura de integridade**. Aínda que, a curto prazo, comportamentos pouco éticos poden xeralles un beneficio ás empresas, a asunción por parte destas de sobrecustos xera a medio e longo prazo unha perda de competitividade e produtividade.
- As decisións do consumidor en economías avanzadas e, polo tanto, con índices de percepción da corrupción baixos, diríxense cara a aquelas empresas que, na súa organización interna e de cara ao exterior, se rexen por criterios éticos na súa xestión, empresas que polo tanto deberán ter implantados uns **sistemas e programas de responsabilidade social corporativa (RSC)** que inclúan a responsabilidade “ética” da empresa.
- **A ética é, en definitiva, un elemento que crea valor na empresa, non só moral senón tamén económico**, ao supoñer un retorno empresarial importante ao aumentar a demanda polos consumidores de bens e servizos destas empresas.

Ficha da actividade

Ficha número 7: Empresas e cultura da integridade

- **DATOS PRELIMINARES:** nome da empresa, sector estratéxico, actividades que realiza, número de empregados, contas financeiras etc.
- **EXPOSICIÓN DA ESTRATEXIA QUE A EMPRESA TEN IMPLANTADA PARA A LOITA CONTRA A CORRUPCIÓN NO ÁMBITO INTERNO E NAS RELACIÓNS CO EXTERIOR:** ano de implantación da estratexia, responsabilidade social corporativa (RSC) e demais instrumentos con que conta. Conclusións do último informe que a empresa elaborase nesta materia.
- **EXPOSICIÓN DE CONCLUSIÓN:** por cada grupo de datos e da estratexia empresarial analizada en materia de campamento ético. É unha empresa na que rexen suficientemente os criterios éticos? Aspectos en que se podería mellorar?

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, **INTEGRIDADE**, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. **INTEGR**

CADERNO PARA O ALUMNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRA**
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

A CULTURA DA INTEGRIDADE E O COMPORTAMENTO ÉTICO DA SOCIEDADE CIVIL NAS SÚAS RELACIÓNS COS PODERES PÚBLICOS

UNIDADE DIDÁCTICA
SECCIÓN 8

**QUE PODO FACER EU?: O PAPEL
DA SOCIEDADE CIVIL**
CADERNO PARA O ALUMNADO

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

Que podo facer eu?

O papel da sociedade civil

Vimos ao longo destas seccións que existen **tres alicerces sobre os que se constrúe a cultura de integridade**. Os dous primeiros, a **ética** e a **integridade**, constitúen os cimentos da construción da nosa casa común: a cultura da integridade. O terceiro alicerce, a **transparencia**, non é máis que unha ferramenta necesaria para construír este edificio da cultura da integridade, digamos que é a argamasa, o pegamento que une e vincula as relacións entre a sociedade civil e as institucións públicas.

- **O primeiro alicerce é a ÉTICA.** A ética é o conxunto de normas morais que rexen a conduta da persoa en calquera ámbito da vida.
- **O segundo alicerce, a INTEGRIDADE.** A integridade é unha calidade. A RAE define íntegro como persoa recta e intachable. Como tal calidade, é esixible das persoas na súa condición de cidadás ou como integrantes das institucións públicas.
- **O terceiro alicerce, a TRANSPARENCIA.** A transparencia constitúe un elemento de prevención da corrupción e é esixible nas relacións entre as institucións públicas e a cidadanía.

Agora ben, esa casa non estaría solidamente construída se falta outro alicerce. **Cal pode ser este cuarto alicerce?**

O cuarto alicerce es TI.

Todos os cidadáns e cidadás, de calquera país ou territorio, en relación cos poderes e institucións públicas, temos, cada un de nós, ademais dunhas obrigas legais, unhas obrigas morais.

Estas obrigas morais teñen, sen dúbida, unha maior importancia que as legais, pois só quen “sente” este deber como algo propio, como algo “vivido internamente” cumprirá coa norma.

Por iso, **a integridade é un ben, un principio protexido pola Organización de Nacións Unidas (ONU)** que abrangue todo o planeta, a toda a cidadanía.

A DECLARACIÓN DE DEREITOS HUMANOS DE 1948 DA ORGANIZACIÓN DE NACIONS UNIDAS (ONU) establece no seu artigo 28 os deberes da cidadanía:

- 1. Toda persoa ten deberes respecto á comunidade**, posto que só nela pode desenvolver libre e plenamente a súa personalidade.
- No exercicio dos seus dereitos e no gozo das súas liberdades, toda persoa estará soamente suxeita ás limitacións establecidas pola lei co único fin de asegurar o recoñecemento e **o respecto dos dereitos e liberdades dos demais, e de satisfacer as xustas esixencias da moral**, da orde pública e do benestar xeral nunha sociedade democrática.

En que ámbitos podemos colaborar todos para construír este edificio da integridade?

Lembremos que a suma de todos os comportamentos das persoas é, en definitiva, a que converte ou non unha institución (un centro de ensino, unha familia, etc.; en definitiva, un país) en “íntegros”, en posuidores de bos costumes e hábitos correctos.

EN RELACIÓN COA CULTURA DE INTEGRIDADE, CON CARÁCTER XERAL:

- Os cidadáns podemos contribuír a mellorar a cultura de integridade que se plasma nos índices de percepción da corrupción (IPC). É tarefa de cada un de nós contribuír co noso comportamento e nas nosas esferas de actuación, que veremos posteriormente, a mellorar a cualificación que o noso país e a nosa comunidade autónoma merecen nestes índices.

EN RELACIÓN CO NOSO CONCELLO E O NOSO BARRIO:

- As persoas somos seres sociais. Nos concellos é onde cada un de nós desenvolvemos as nosas relacións e actividades de consumo, traballo, lecer, deporte, medio ambiente etc. Os nosos concellos teñen abertas canles de comunicación cos veciños para que lles poidamos facer chegar os nosos intereses e denuncias. Así mesmo, existen ferramentas, como os orzamentos participativos, as asociacións civís, as ONG etc. a través das cales podemos actuar, exercer a nosa “liberdade activa”.
- Igual de importante é a cultura de integridade que desenvolvemos nos nosos barrios, nas nosas rúas, pois son os espazos públicos máis próximos que temos. A integridade proxéctase así no coidado da contorna, dos nosos xardíns e mobiliario urbano, da hixiene urbana: depósito de desperdicios, coidado de fachadas, reciclaxe de lixos etc.
- O que é de todos non se pode utilizar para uso particular ou propio. Todos debemos coidar e respectar os espazos que son de todos, que son públicos e comúns, evitando, por exemplo, verter residuos ou lixos directamente ás beirarrúas ou as pintadas en fachadas de edificios.

EN RELACIÓN COS NOSOS CENTROS DE ENSINO:

- Pasamos gran parte do noso tempo en centros de ensino, xa sexan centros de secundaria e bacharelato, de formación profesional, universidades, escolas etc., polo que a integridade e a calidade humana nas nosas relacións na contorna educativa é fundamental. As relacións entre os membros da comunidade educativa (profesores, alumnado, nais e pais) baseadas na integridade, en comportamentos éticos, e en relacións de confianza e proximidade fomentan valores que actúan positivamente no rendemento académico do alumnado. Os problemas deben ser comunicados sen medo e con confianza, porque só entre todos poden ser xestionados e resoltos.
- O coidado das instalacións e materiais dos centros de ensino é un deber de todos. Se todos coidamos das nosas aulas, redundará no noso propio beneficio, pois recibiremos no seguinte curso académico material en mellor estado, e así sucesivamente. O gasto público poderá así destinarse a “mellorar”, no canto de “manter e repoñer”, co que gozaremos de mellores instalacións e servizos educativos.

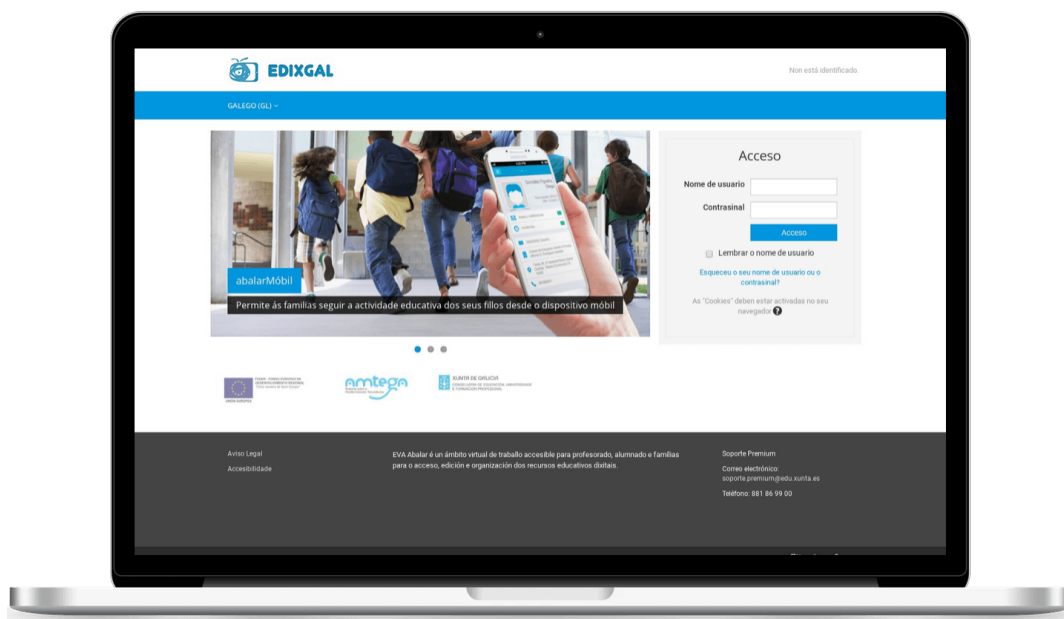

EN RELACIÓN COA FAMILIA, RESIDENCIAS E CENTROS DE TRABAJO/ EMPRESAS:

A familia é o elemento natural e fundamental da sociedade e ten dereito á protección da sociedade e do Estado (artigo 16.3 da Declaración de dereitos humanos de 1948).

- **A familia** é o núcleo da sociedade calquera que sexa a súa estrutura. Nela formámonos como persoas e adquirimos os valores que desenvolveremos despois nas nosas sociedades.
- Na familia adquirimos e desenvolvemos a integridade; é no seo dela onde forxamos os nosos bos hábitos e costumes, que son os que marcarán toda a nosa vida e nos conducirán á felicidade.
- Debemos ter unha actuación de confianza, aberta e participativa na nosa familia. A familia pódenos axudar a resolver os problemas diarios e nela obtemos a protección e o consello. É deber de todos os membros da familia coidar, protexer e potenciar os lazos “invisibles” que nos unen; todos somos responsables diso, e isto supón unha tarefa que require tempo e esforzo.
- Igualmente, aquelas persoas que polas súas circunstancias persoais convivan en **residencias (de estudantes ou doutro tipo)** deben procurar, ao igual que ocorre nos centros de ensino e nas familias, crear un clima de unión e de confianza, de integridade moral. Se debemos convivir, parece o máis intelixente que esa convivencia sexa o máis próxima e “amigable” posible. Iso redundará nunha mellor calidade de vida e, en definitiva, na nosa felicidade persoal. É máis positivo, en todo caso, ter unha contorna agradable que desagradable.
- Estas mesmas condicións de integridade moral, que debemos fomentar e crear nas familias e nas residencias, serán tamén as que posteriormente deberemos crear e desenvolver nos nosos **centros de traballo/empresas** no noso dobre papel de traballadores e consumidores responsables.

Nestes ámbitos, merecen unha mención especial **AS NOVAS TECNOLOXÍAS**: redes sociais, servizos de comunicación inmediata, plataformas, blogs, webs etc. **O uso das novas tecnoloxías debe rexerse tamén por principios éticos, pola integridade.** Somos tamén nestes “espazos virtuais” creadores de opinión, de “tendencia de integridade”.

- O anonimato, polo menos *a priori*, que proporciona Internet non debe facernos esquecer que **a integridade e o respecto deben rexer as relacións entre os “internautas”**. Doutra forma, tamén esta ferramenta, “Internet”, se pode volver contra nós, xa que tamén existen delitos relacionados coas tecnoloxías, que son perseguidos e poden ser obxecto de denuncia e investigación policial.
- En calquera caso, o uso das tecnoloxías é en si mesmo “algo bo”. Somos nós os que debemos facer un bo uso (íntegro) das tecnoloxías, sen esquecer que o seu “abuso” pode illarnos da sociedade, da relación necesaria, directa e enriquecedora, cos nosos amigos e amigas. Debemos saber distribuír adecuadamente o noso tempo entre o “**lecer pasivo**” (Internet, televisión etc.) e o “**lecer activo**” (deportes, gozo do medio ambiente, concertos, espectáculos, lecturas, música, teatro, danza etc.).

Finalmente, seguindo o maxisterio de Adela Cortina, imos tratar de establecer un **DECÁLOGO EDUCATIVO DE INTEGRIDADE**:

- 1 **SÉ COMPASIVO NO TEU TRATO COS DEMAIS.** Trata a humanidade sempre na túa persoa e na de calquera outro de modo que o trates como un fin en si mesmo e non como un medio.
- 2 **LOITA TODA A TÚA VIDA POR LABRARTE UNS BOS HÁBITOS, UN BO CARÁCTER E COSTUMES.** Para iso é necesario a formación. Aprende coa lectura e das persoas máis preparadas.
- 3 **REFLEXIONA.** Ten paciencia, non teñas présa, todo chegará. Hai que vivir no longo prazo, que fomenta a reflexión interior, e non na rapidez e no inmediato, que fomenta as decisións precipitadas e inadecuadas.
- 4 **VIVE UNHA LIBERDADE POSITIVA.** Exercea en sociedade, actúa positivamente para cambiar as cousas nas contornas en que actúes. Moitos xestos pequenos teñen un gran valor e permiten cambiar grandes cousas.
- 5 **CONSUME RESPONSABLEMENTE.** Fai un consumo responsable, a felicidade “non a dá o ter, senón o ser”. Actúa en local, pensa en global.
- 6 **ASUME OS TEUS DEBERES.** Exercita os teus deberes e cumpre coas túas obrigas públicas coa mesma forza e responsabilidade coa que esixes e exercitas os teus dereitos.
- 7 **SÉ SOLIDARIO E RESPONSABLE.** Axuda os demais en todo aquilo que lles poidas achegar, para gozar á súa vez do que os outros che poidan achegar e ensinar a ti. Sé responsable en todas aquelas tarefas que acometas.
- 8 **SÍNTETE IGUAL AOS DEMAIS.** Non es nin máis nin menos que calquera outro ser humano, loita porque ninguén che quite o teu orgullo e a túa fortaleza, non despreces a ninguén co teu trato. A túa dignidade é o teu maior tesouro.

9

SÉ RESPECTUOSO. Respecta os demais e conseguirás que os demais te respecten. Respecta, con especial coidado, a túa contorna máis próxima: a túa familia, as persoas maiores, os teus compañeiros e amigos, as institucións públicas e o medio ambiente.

10

VIVE EN CONCORDIA COS DEMAIS E CONTIGO MESMO. Vivir en concordia implica que os pasos que guíen o teu camiño sexan os do “corazón” (do latín cos-cordis) acompañados pola “prudencia e a xustiza”. Loita por ser feliz.

EN CONCLUSIÓN

- Ti podes e debes colaborar na construción desa casa común que é a cultura de integridade actuando desde todos os ámbitos da túa vida: no teu centro educativo, na túa familia, no teu barrio, na túa cidade, na túa vila ou aldea.
- Non podemos escudarnos en que a nosa actitude non ten consecuencias directas na sociedade. Somos todos os cidadáns e cidadás, coa suma de todas as nosas condutas, os que podemos cambiar efectivamente as cousas e achegarnos a países que constitúen unha referencia, un exemplo de “sociedades íntegras”.
- Ademais, esta actitude, a de ser persoas íntegras, redundará no noso propio beneficio, pois quen se labra un bo carácter (“Ethos”), uns bos costumes ao longo da súa vida, empatiza máis facilmente cos demais. É, en definitiva, máis feliz.
- Nos países onde a corrupción non existe ou é un problema insignificante, as posibilidades de traballo son maiores. As taxas de paro son baixas ao ser competitivos e atractivos para os investimentos estranxeiros. Os países cunha sólida cultura de integridade teñen, en xeral, uns “índices de desenvolvemento humano” máis altos, onde a calidade de vida e as posibilidades de lecer e de diversión son máis elevadas.

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. **ÉTICA**, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, **INTEGRIDADE**, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRANSPARENCIA**. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. **INTEGR**

CADERNO PARA O ALUMNADO

ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, **ÉTICA**. TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, **TRA**
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR
TRANSPARENCIA. **INTEGRIDADE**, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, ÉTICA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRA
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA, ÉTICA. **TRANSPARENCIA**. INTEGR
ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. ÉTICA, INTEGRIDADE, TRANSPARENCIA. INTEGRIDADE, TRANSPAR

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN, UNIVERSIDADE
E FORMACIÓN PROFESIONAL

Consello de Contas
de Galicia

